

ISSN: 2146-1740
https://dergipark.org.tr/tr/pub/ayd,
Doi: 10.54688/ayd.1412609
Derleme/Review Article

TÜRKİYE’DE DEPREMLERDE ÖZEL GÜVENLİĞİN KULLANIM DURUMU VE ÖNERİLER

THE USE OF PRIVATE SECURITY IN EARTHQUAKES IN TÜRKİYE AND RECOMMENDATIONS

Ali Davut ALKAN¹

Öz

Makale Bilgi

Gönderilme:
31/12/2023

Kabul:
08/02/2024

Türkiye, doğa kaynaklı afetlerden Dünya genelindeki her ülke gibi mustarıptır. Özellikle deprem, Türkiye'nin en fazla etkilendiği ve etkilenilmesi beklenen doğa kaynaklı afetlerden biridir. Doğa kaynaklı afetler sonrası kamu güvenliği ve asayişin sağlanmasından genel kolluk sorumlu olmakla birlikte zaman zaman yetersiz kalabilmektedir. Genel kolluğun yetersiz kaldığı alanlarda tamamlayıcı mahiyette bir hizmet olarak kullanılması planlanan özel güvenlik müessesesi Türkiye’de yaklaşık 43 yıllık bir geçmişe sahiptir. Bu çalışmada, depremlere hazırlık ve deprem sonrasında özel güvenlik müessesesinin kullanılması hususu incelenmiştir. Nitel bir araştırma olarak tasarlanan ve amacı bakımından keşfedici bir araştırma olan bu çalışmada, mevzuat ve ilgili alan yazınına yönelik literatür taraması metodolojisi kullanılmıştır. Özel güvenlik görevlilerinin arama-kurtarma faaliyetleri, barınma alanlarında asayiş sağlama, yardım dağıtım noktalarında düzeni tesis etme, afetzedeleri tespit ve yönlendirme gibi özellikli alanlarda eğiterek göreve hazır hale getirilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. İçişleri Bakanlığı bünyesindeki Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), depremler başta olmak üzere tüm doğa kaynaklı afetlere hazırlıkta yetkili bir çatı kurumdur. Ancak AFAD’ın yetersiz kalabileceği büyüklükteki doğa kaynaklı afetlerde, belirlenen ihtiyaçlar doğrultusunda özel güvenlik görevlilerinden bir yetenek havuzu oluşturulması ve depremlere hazırlık sürecinde eğitim alması, tatbikatlara katılması ve ulusal/uluslararası depremlerde kısmi görev almasının sağlanarak tecrübe kazanması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Özel güvenlik, Doğa kaynaklı afet, Deprem.

Jel Kodları: Q54, F52, H84.

¹**Sorumlu Yazar:** Öğretim Görevlisi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, ORCID: 0000-0002-9463-8683, e-posta: alidavutalkan@ohu.edu.tr.

Atıf: Alkan, A. D. (2024). Türkiye’de depremlerde özel güvenliğin kullanım durumu ve öneriler. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 15(1)-Deprem Özel Sayısı-, 115-135.

Abstract

Article Info

Received:
31/12/2023

Accepted:
08/02/2024

Türkiye suffers from natural disasters like every other country in the world. In particular, earthquake is one of the most affected and expected natural disasters in Türkiye. Although general law enforcement is responsible for ensuring public security and public order after natural disasters, it may be insufficient sometime. The private security institution, which is planned to be used as a complementary service in areas where general law enforcement is insufficient, has a history of approximately 43 years in Türkiye. In this study, the use of the private security institution in preparation for and after earthquakes is examined. This study, which is designed as a qualitative research, uses a literature review methodology for legislation and related literature. It is considered important to train private security guards in specific areas such as search and rescue activities, maintaining order in shelter areas, establishing order at aid distribution points, identifying and directing disaster victims, and making them ready for duty. AFAD under the Ministry of Interior is an authorized institution in preparation for all natural disasters, especially earthquakes. However, sometimes AFAD may be insufficient, it is recommended that a talent pool of private security guards be formed in line with the needs determined in coordination with the authorities and that they be trained, participate in drills, and gain experience by taking partial duty in national/international earthquakes.

Keywords: Private security, Natural disaster, Earthquake.

Jel Codes: Q54, F52, H84.

Extended Summary

Türkiye, located in the earthquake zone, has experienced natural disasters of different magnitudes throughout history and has become an earthquake country. The impact area of natural disasters has expanded due to the establishment of industrial facilities in areas close to transportation lines and the human resources needed, the increase in the population in these regions as a natural consequence of this situation, and the failure to take into account the fault lines that may give an idea about the occurrence of earthquakes during the installation process of industrial facilities. In Türkiye, it is very difficult for a single organization to provide services after natural disasters. At this point, ensuring public order and public security after earthquakes is one of the most important issues.

In Türkiye, general law enforcement, which fulfills an inalienable duty in the provision of security and public order throughout the country according to the current regulations and which is difficult to substitute due to the current structure, consists of the General Directorate of Security (EGM), the Gendarmerie General Command (Gendarmerie General Command) and the Coast Guard Command (Coast Guard Command) under the Ministry of Interior. While elements of the EGM fulfill this duty in provincial and district centers, elements of the J. Gn. K. elements perform the same task in the provinces. SGK elements are responsible for ensuring public order and security in the seas surrounding Türkiye on three sides. However, general law enforcement may sometimes be insufficient to meet the ever-increasing and diversifying security needs of public institutions and the private sector.

Private security, which is allowed to be established as a service complementary to public security in cases where general law enforcement is insufficient, has been included in the legislation in Türkiye since 1981 and has continued to carry out its duties in line with the developing/changing needs until today. In line with the needs that have developed over time, the field of duty of the private security institution has expanded and continues to complement general law enforcement in almost every field. It is considered that one of these areas is the security services to be provided during and after natural disasters, although there is no clear job description until today

This study, which is designed as a qualitative research and is an exploratory research in terms of its purpose, examined whether it would be appropriate to use the private security institution in natural disasters that may occur by using the literature review methodology for legislation and related literature, and shared the evaluations made and recommendations for practice. The aim of the research is to examine the possibilities of using the private security institution in natural disasters in Türkiye within the legal framework, to draw attention to some points and to offer solutions. It is evaluated that the initiative to be taken and the duties to be assigned, especially in a matter that has burning consequences such as natural disasters and should not be postponed, will contribute to partially reducing the negative consequences of natural disasters. As subordinate organizations in the organizational structure of the Ministry of Interior, it seems possible for the EGM, J. Gn. K., SGK and AFAD, which are hierarchically in the same horizontal position with each other, to establish fast and effective communication under the same ministry.

It is recommended that private security officers, which are in considerable number in Türkiye, should be actively used before and after natural disasters, preferably under the command of the Ministry of Interior organization within a specific plan and job description, and if not possible, through sub-agencies that can be established on a voluntary basis. In this way, it will be possible for the trained human resources to become more qualified and experienced, to be productive and to be useful in the training of new private security officers with the experiences they have gained. Of course, not all recommendations can be realized for various reasons. However, keeping the existing human resources ready and knowing that they will take part in activities for the benefit of society and understanding the importance of the subject will also contribute to the mental and physical well-being of the personnel.

1. Giriş

Türkiye’nin deprem kuşağında bir ülke olması ve tarih boyunca farklı büyüklüklerde depremlerin yaşanması, ülkeyi bir deprem ülkesi haline getirmiştir. Sanayi tesislerinin ulaşım hatlarına ve ihtiyaç duyulan insan kaynağına yakın bölgelerde kurulması, bu durumun doğal bir sonucu olarak bu bölgelerdeki nüfusun daha da artması ve sanayi tesislerinin kurulum sürecinde deprem oluşması konusunda fikir verebilecek fay hatlarının dikkate alınmaması gibi sebeplerle doğa kaynaklı afetlerin etki alanı genişlemiştir. Türkiye’de, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından sağlanan doğa kaynaklı afetler sonrası hizmetlerin tek bir kurum tarafından sağlanması oldukça güçtür. Bu noktada, özellikle deprem sonrası asayiş ve kamu düzeninin sağlanması hususu önemli noktalardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye’de İçişleri Bakanlığına bağlı Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM), Jandarma Genel Komutanlığı (J. Gn. K.) ve Sahil Güvenlik Komutanlığı (SGK) unsurlarından oluşan genel kolluk (T.C. İçişleri Bakanlığı, 2023), ülke genelinde güvenlik ve asayişin sağlanmasında mevcut düzenlemelere göre devredilemez ve mevcut yapı itibarıyla ikame edilmesi güç bir görevi yerine getirmektedir. EGM unsurları il ve ilçe merkezlerinde bu görevi yerine getirirken J. Gn. K. unsurları ise taşrada aynı görevi icra etmektedir. Türkiye’nin üç yanını çevreleyen denizlerde asayiş ve güvenliğin sağlanmasından SGK unsurları sorumludur. Ancak kamu kurumları ve özel sektörde her geçen gün artan ve çeşitlenen güvenlik ihtiyacının karşılanmasında genel kolluk zaman zaman yetersiz kalabilmektedir.

Genel kolluğun yetersiz kaldığı durumlarda kamu güvenliğini tamamlayıcı mahiyette bir hizmet olarak teşkil edilmesine izin verilen özel güvenlik müessesesi, Türkiye’de 1981 yılından itibaren mevzuatta yer bulmuş ve günümüze değin gelişen/değişen ihtiyaçlar doğrultusunda görevini sürdürmeye devam etmiştir. Zamanla gelişen ihtiyaçlar doğrultusunda özel güvenlik müessesinin görev alanı genişlemiş ve hemen her alanda genel kolluğu tamamlayıcı görevini sürdürmeye devam etmektedir. Bu alanlardan birinin de bugüne kadar açık bir görev tanımı bulunmamasına rağmen doğa kaynaklı afetler ve sonrasında sağlanması gereken güvenlik hizmetleri olabileceği değerlendirilmektedir.

Araştırmanın amacı, Türkiye’de özel güvenlik müessesesinin doğa kaynaklı afetlerde kullanım olanaklarını yasal çerçevede incelemek, doğa kaynaklı afetlere hazırlık ve sonrasında verilebilecek görevleri değerlendirmek ve çözüm önerileri sunmaktır. Özellikle doğa kaynaklı afetler gibi yıkıcı sonuçları olan ve ertelenmemesi gereken bir hususta alınacak inisiyatif ve verilecek görevlerin, doğa kaynaklı afetlerin olumsuz sonuçlarının kısmen de olsa azaltılmasına katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir. Bu çerçevede, nitel bir araştırma olarak tasarlanan ve

amacı bakımından keşfedici bir araştırma olan bu çalışmada, mevzuat ve ilgili alan yazımına yönelik literatür taraması metodolojisi kullanılarak özel güvenlik müessesesinin yaşanabilecek doğa kaynaklı afetlerde kullanılmasının uygun olup olamayacağı incelenmiş, yapılan değerlendirmeler ve uygulamaya yönelik öneriler paylaşılmıştır.

2. Türkiye’de Depremler ve AFAD

Dünya genelinde, son on yılda 2.6 milyardan fazla insan deprem, tsunami, toprak kayması, fırtına, sıcak hava dalgası, sel ve şiddetli soğuk hava gibi doğal olaylardan etkilenmiştir. Bu afetler, yerel müdahale kurumlarının gücünü aşan durumları ortaya çıkarabilmekte ve kayıpların artmasına yol açabilmektedir (WHO, 2023).

Dünya çapında afetlerin tipolojisi incelendiğinde, 31 çeşit doğa kaynaklı afetin 28 adedinin meteorolojik olaylar kaynaklı afetlerden oluştuğu görülmektedir, Türkiye’de en sık görülen afet türleri, meteorolojik temelli ve ani gelişen doğa kaynaklı afetler (deprem, sel, su taşkınları, toprak kaymaları, çığ, yangınlar, fırtınalar vb.) olarak karşımıza çıkmaktadır (AFAD, 2023b).

Türkiye, bilindiği ve geçmişte çeşitli şekillerde tecrübe edildiği üzere aktif fay hatlarının üzerinde yer alan bir deprem ülkesidir. Bu noktada özellikle nüfusun büyük bölümünün yaşadığı İstanbul başta olmak üzere, ülke nüfusunun yaklaşık yarısı deprem riski taşıyan ve deprem beklentisi yüksek illerde ikamet etmektedir. Özellikle son yıllarda Türkiye nüfusunun artması ve İstanbul başta olmak üzere büyük şehirlerde konut arzının yetersiz kalması gibi sebeplerle, depreme dayanıklı olmayan binalar dahi insanlar tarafından kullanılmaya başlanmıştır. Her ne kadar yasal düzenlemelerle bu durum önlenmeye çalışılsa da barınma gibi temel bir ihtiyacın karşılanamaması, insanların bilinçsizce davranmasına sebep olabilmektedir.

Özellikle 17 Ağustos 1999 tarihinde meydana gelen Gölcük Depremi, yıkıcılığı ve etkilediği alan itibariyle Türkiye’de bir dönüm noktası oluşturmuştur. Depremin, sanayi tesisleri ve nüfus bakımından Türkiye’nin en yoğun bölgesi olan Marmara Bölgesi’nde gerçekleşmesi, etkisini inanılmaz boyutlara çıkarmıştır. Böylesi büyük bir deprem sonrasında normal hayata dönüş yıllar sürmüş ve insanlarda ciddi travmalar bırakmıştır. Benzer şekilde, 06 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremlerde yaklaşık 50.000 vatandaşımız hayatını kaybetmiş, 122.000’den fazla kişi yaralanmıştır (Euronews, 2023). Söz konusu depremlerden yaklaşık 11 il etkilenmiştir. Bu iki deprem, Türkiye’nin son yüz yıldaki en büyük iki felaketi olarak kayıtlara geçmiştir (Anadolu Ajansı, 2024).

Bu ölçüde büyük depremlerden sonra, hayatı normal döndürecek kurumların yeterliliği ve böylesi büyük bir yıkımın olumsuz etkilerinin asgariye indirilmesi için tüm kurumların topyekûn desteği şarttır. Bu desteğin koordinesi ile yetkili bir çatı kurum olarak AFAD görevini sürdürmektedir ve bazı yetkilerle donatılmış durumdadır.

Doğa kaynaklı afetlere yönelik mevzuat kapsamında; Afetlere İlişkin Acil Yardım Teşkilatı ve Planlama Esaslarına Dair Yönetmelik, 08.05.1988 tarihli ve 19808 sayılı Resmî Gazetede yayımlanmıştır. Ancak doğa kaynaklı afetlerin ve nüfusun artmasıyla birlikte mevcut tedbirlerin geliştirilmesi amacıyla, 18.12.2013 tarihli ve 28855 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Afet ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliğinin Afet ve Acil Durum Hallerinde İş Bölümü, Görev ve Sorumlulukları düzenleyen 4. bölümünün, Afet ve Acil Durumlara Müdahalede İşbölümü başlıklı 24. maddesinin b fıkrasına “*Yangın, defin, tahliye ve yerleştirme, güvenlik ve trafik hizmetleri için İçişleri Bakanlığı tarafından ulusal düzeyde hazırlık yapılır*” ifadesi eklenmiştir. Böylelikle, doğa kaynaklı afetlere yönelik hazırlıkların ulusal düzeyde ele alınmasının yolu açılmıştır. Aynı yönetmeliğin, Afet ve Acil durumlara müdahalede ulusal ve yerel düzeyde koordinasyon birimlerini düzenleyen 25. Maddesinin yerel düzeyde koordinasyon birimlerini belirleyen 2. Bendinin a fıkrasında “*İl Afet ve Acil Durum Koordinasyon Kurulu*”, b fıkrasında “*İl Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezi*” ve c fıkrasında “*İlçe Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezi*” yetkili kılınmıştır.

Geçmişte afetlerle ilgili görev yapan İçişleri Bakanlığı’na bağlı Sivil Savunma Genel Müdürlüğü, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı’na bağlı Afet İşleri Genel Müdürlüğü ve Başbakanlık teşkilatlanmasında yer alan Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü kurumları kapatılarak, ulusal düzeyde doğa kaynaklı afetlere hazırlık faaliyetlerini koordine edebilecek tek kurum olarak, 5902 sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) ile İlgili Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun ile bugün AFAD olarak bilinen kurumun teşkilatlanması oluşturulmuş ve AFAD 4 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (Resmî Gazete, 2018) ile İçişleri Bakanlığı’na bağlanmıştır (AFAD, 2023a). AFAD ve güvenlik konusunda sorumluluğu bulunan genel kolluk, İçişleri Bakanlığına bağlı birimlerdir.

AFAD’ın görev ve yetkileri “*Afet ve acil durumlar ile sivil savunmaya ilişkin hizmetlerin ülke düzeyinde etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi için gerekli önlemlerin alınması ve olayların meydana gelmesinden önce hazırlık ve risk azaltma, olay sırasında yapılacak müdahale ve olay sonrasında gerçekleştirilecek iyileştirme çalışmalarını yürüten kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonun sağlanması, yurt içinde ve yurt dışında insani yardım operasyonlarının*

yapılması ve koordine edilmesi ile bu konularda politika önerilerinin geliştirilmesi ve uygulanması hususlarını kapsar.” olarak belirlenmiştir (AFAD, 2024).

Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP), Türkiye’de yaşanabilecek her türlü ve her büyüklükteki afet ve acil durumlara müdahalede görev alacak tüm aktörleri (bakanlık, kurum, kuruluş, özel kuruluş, sivil toplum kuruluşu ve gerçek kişiler) kapsayan bir plandır (AFAD, 2018). AFAD faaliyetleri sadece ulusal düzeyde kalmayıp, ihtiyaç halinde uluslararası alanda da kurtarma, tahliye ve insani yardım faaliyetlerine devam etmekte ve personeli tecrübe kazanmaktadır (AFAD, 2024).

19.06.2009 tarihli ve 27261 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun kaynak yönetimi hususunu düzenleyen 23. maddesinin 3. maddesinde; *“Başkanlık, kanunlarla belirlenen görevlerini yerine getirirken hizmet satın alabilir.”* hükmü yer almaktadır. Bu mevzuat maddesinden hareketle, afetlerden sonra ihtiyaç duyulan alanlarda belirlenen süre kadar hizmet alımı yapılmasının önünde bir engel bulunmadığı görülmektedir. Bu hareket serbestisi ile AFAD’ın, kendi öz yeteneklerinin dışında kalan alanlarda yetersiz kalmaması beklenmektedir. Bu durum, kamu yönetimi disipliniinde yeni kamu yönetimi anlayışıyla ya da yönetim ve organizasyon disipliniinde dış kaynak kullanımı (outsourcing) yaklaşımıyla benzerlikler taşımaktadır.

3. Türkiye’de Özel Güvenlik

Yetersiz kalınan alanlarda kamu güvenliğini tamamlayıcı mahiyetteki özel güvenlik hizmetleri, 22.07.1981 tarihli ve 17410 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan 2495 sayılı Bazı Kurum ve Kuruluşların Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkında Kanun ile yasal zemine oturtulmuş ve verilmeye başlanmıştır. İlgili kanunun 1. maddesinde özel güvenlik hizmetinin kapsamı;

“Milli ekonomiye veya Devletin savaş gücüne önemli ölçüde katkısı bulunan, kısmen veya tamamen yıkılmaları, hasara uğratılmaları veya geçici bir zaman için dahi olsa çalışmadan alıkonulmaları, ülke güvenliği, ülke ekonomisi veya toplum hayatı bakımından olumsuz neticeler yaratacak, kamuya veya özel kişilere ait kurum ve kuruluşların sabotaj, yangın, hırsızlık, soygun, yağma, yıkma burada bulunanların zorla işten alıkoyma, sağlıklarını ve vücut bütünlüklerini tehdit ve tehlikelere karşı korunması ve güvenliklerinin sağlanması, yurt dışına giriş çıkış yapılan yerlerde giriş ve çıkışa yarayan belgelerin kontrolü ile giriş çıkış işlemlerinin yapılması, aranan ve giriş çıkışı yasaklananların resmi güvenlik görevlilerine tesliminin sağlanmasıdır.” olarak belirlenmiştir.

11.07.1992 tarihli ve 21281 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan 3832 sayılı Bazı Kurum ve Kuruluşların Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile küçük çaplı değişiklikler yapılmış olsa da ana hatlarıyla özel güvenlik hizmetlerinin uygulanma esasları değişmemiştir.

2004 yılında yayımlanan 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun ile daha kapsamlı ve çağın gerekliliklerine uygun bir mevzuat oluşturularak, kamu güvenliğini tamamlayıcı mahiyetteki özel güvenlik hizmetlerinin esasları yeniden belirlenmiş ve yurt sathında giderek artan miktarda özel güvenlik hizmeti verilmeye devam edilmiştir. Ancak gelişen ve değişen ihtiyaçlar doğrultusunda zaman zaman değişiklikler yapılmasına ihtiyaç duyulmaya devam etmiştir.

İçişleri Bakanlığının 2012/42 numaralı ve 17.07.2012 tarihli Özel Güvenlik Hizmetleri Birleştirilmiş Genelgesi yayınlandıktan sonra bir süre ihtiyaçları karşılamaya yeterli olsa da 2021/10 numaralı ve 22.09.2021 tarihli Özel Güvenlik Hizmetleri Genelgesi an itibariyle özel güvenlik mevzuatının en güncel parçasını oluşturmaktadır. Söz konusu genelge ile özel güvenlik hizmetlerinde yurt genelinde yeknesaklığın sağlanması ve uygulama birliğinin oluşturulması hedeflenmiştir.

Yukarıdaki kısa tarihte de görüleceği gibi 1981 yılında başlayan ve Türkiye’de yaklaşık 43 yıllık bir geçmişe sahip özel güvenlik müessesesi ile ilgili mevzuatın, teknoloji ve eğitim başta olmak üzere değişen ve gelişen ihtiyaçlar doğrultusunda yaklaşık on yılda bir güncellendiği görülmektedir. Bu kademeli gelişim sonucunda Türkiye’deki özel güvenlik şirketi ve özel güvenlik görevlisi sayısı her geçen yıl artmaktadır. Türkiye’deki özel güvenlik şirketi ve özel güvenlik görevlisi sayıları Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1.

Şubat 2024 Tarihi İtibariyle Türkiye’deki Özel Güvenlik Bilgileri.

	Sayı	Toplam
Özel Güvenlik Eğitim Kurumu Sayısı	539	
Özel Güvenlik Şirketi Sayısı	1.323	2.300
İl Özel İdare/Belediye Şirket Sayısı	361	
Alarm İzleme Merkezi Sayısı	77	
Özel Güvenlik İzni Alan Yer Sayısı	100.822	100.822
Kişi Koruma İzni Alan Sayısı	332	332
	<i>Kamu</i>	<i>Özel</i>
Aktif Çalışan Özel Güvenlik Görevlisi Sayısı	184.431	180.602
	<i>Polis</i>	<i>Jandarma</i>
	311.765	53.268
Geçerli Özel Güvenlik Görevlisi Kimliği Olan Kişi Sayısı	<i>Silahlı</i>	<i>Silahsız</i>
	531.635	293.108

Kaynak: (Emniyet Genel Müdürlüğü, 2024).

Ancak, Türkiye'nin kaçınılmaz olarak geçmişte etkilendiği ve gelecekte de etkileneceği aşikâr olan doğa kaynaklı afetlerle ilgili, özel güvenlik müessesine yönelik açık ve sarih bir görev tanımının yapılmadığı görülmüştür.

4. Türkiye’de Depremlerde Güvenlik Hizmetleri

2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun 2. Maddesinde doğa kaynaklı afetlerle ilgili olarak; “*Yangın, su baskını, yer sarsıntısı gibi afetlerde olay yerinde görevlilerce alınması gereken tedbirler için*” ifadesinin devamında, söz konusu durumlarda yetkili amir tarafından verilen sözlü emirlerin derhal yerine getirilmesi ve emrin icrasından doğan sorumluluğun emri verene ait olduğu belirtilmektedir. Genel kolluğun, doğa kaynaklı afetlerdeki görevi her koşulda ve şartta paylaşılmaz ve devredilemez olmakla birlikte, olağanüstü koşullar karşısında yetersiz kalınması durumunda özel güvenlik müessesesi de destekleyici bir alternatif olarak öne çıkmaktadır.

5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanunun özel güvenlik görevlilerini yetkilerini düzenleyen 7. maddesinin e fıkrasında “*Yangın, deprem gibi tabii afet durumlarında ve imdat istenmesi halinde görev alanındaki işyeri ve konutlara girme*” ifadesi yer almaktadır. Ayrıca, 07.10.2004 tarihli ve 25606 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin doğa kaynaklı afet hallerinde yardım yükümlülüğünü düzenleyen 15. maddesinde “*Özel güvenlik görevlileri, görev alanı içerisinde meydana gelebilecek yangın, deprem ve sel gibi tabii afetlerde arama ve kurtarma görevlilerine yardımcı olmakla yükümlüdür.*” hükmü yer almaktadır. Bu ifadelerden anlaşılacağı üzere, özel güvenlik görevlilerine doğa kaynaklı afet durumlarında görev alanındaki konut ve işyerlerine girme yetkisi kanunla, arama ve kurtarma görevlilerine yardım etmek yükümlülüğü yönetmelikle tevdi edilmiştir.

19.06.2009 tarihli ve 27261 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun kaynak yönetimi hususunu düzenleyen 23. maddesinin 3. maddesinde; “*Başkanlık, kanunlarla belirlenen görevlerini yerine getirirken hizmet satın alabilir.*” hükmü yer almaktadır. Bu mevzuat maddesinden hareketle afetlerden sonra belirlenen süre kadar özel güvenlik hizmet alımı yapılmasının önünde bir engel bulunmadığı görülmektedir. Belirlenecek sürenin afetin büyüklüğü, etkilediği alan, etkilene vatandaş sayısı vb. unsurlar dikkate alınarak AFAD İl Başkanlığı ve İl Afet ve Acil Durum Koordinasyon Kurulunun ortak kararı ile belirlenmesinin yerinde olacağı değerlendirilmektedir.

5. Tartışma

İnankul (2020: 4989) Türkiye’de Devlet’i, güvenliğin ana sağlayıcısı, düzenleyicisi, denetleyicisi ve sahibi olarak tanımlamaktadır. 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanununun 1. maddesine “*Bu Kanunun amacı, kamu güvenliğini tamamlayıcı mahiyetteki özel güvenlik hizmetlerinin yerine getirilmesine ilişkin esas ve usulleri belirlemektir.*” hükmü amirdir. Bu hükümden hareketle, genel kolluğun çeşitli sebeplerle görev konusunda yetersiz kalması durumunda (doğa kaynaklı afet vb. durumlar da dâhil olacak şekilde) özel güvenlik personelinin yardım alınması bu tamamlayıcı mahiyette görev verilebilmesi mümkün görünmektedir. Klenske (2023), doğa kaynaklı afetler sonrası pek çok temel hizmetin asgari düzeyde sağlanabildiğine dikkat çekmektedir.

Tablo 1 de görüldüğü gibi Türkiye’de Şubat 2024 itibariyle aktif çalışan özel güvenlik görevlisi sayısı 365.033’tür. Bu sayının yaklaşık yarısını kamu kurumlarında çalışan özel güvenlik görevlileri oluşturmaktadır. Kamu kurumlarında görev yapan özel güvenlik görevlileri, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İnsan Kaynakları Ofisi Uzaktan Eğitim Kapısı uygulaması üzerinden verilen ve kamu kurumlarında görev yapan personelin alma zorunluluğu bulunan “Deprem Farkındalık Eğitim Programı” isimli eğitimi 31 Ocak 2024 tarihine kadar tamamlamak zorundadır (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İnsan Kaynakları Ofisi, 2023). Bu doğrultuda, Türkiye’de aktif görev yapan özel güvenlik görevlilerinin en az yaklaşık yarısının Şubat 2024 tarihi itibariyle deprem farkındalık eğitimini tamamlamış olacağı öngörülmektedir.

26.06.2021 tarihli ve 31523 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Özel Güvenlik Görevlileri Sağlık Şartları Yönetmeliği incelendiğinde, deprem başta olmak üzere doğa kaynaklı afetlere yönelik müdahalede önemli görülen bazı hususların yer almadığı dikkat çekmektedir. İlgili yönetmelik ekinde her hastalık branşına yönelik detaylı açıklama bulunmasına rağmen kapalı alanda kalma korkusu vb. hastalık olarak adlandırılmayacak ancak bilhassa doğa kaynaklı afetlere müdahale edecek arama ve kurtarma görevlilerine yardımcı olmayı kısıtlayabilecek durumların belirlenmesinin en azında doğa kaynaklı afetler sonrası yardım etme yükümlülüğü bulunan özel güvenlik görevlilerinin tespitinin önemli olduğu değerlendirilmektedir.

Aras (2018: 131-153), özel güvenlik görevlilerinin belirli alanda ihtisas sahibi olmalarını önermekte, bu doğrultuda yapılacak eğitimlere hukuki düzenlemelerle kurumsal bir kimlik kazandırılarak ihtiyaç duyulan belirli alanlarda “uzman özel güvenlik görevlisi” kadrosunun ihdas edilmesini önermektedir. Bahse konu bu uzmanlık alanlarından biri afet sonrası müdahale olarak belirlenebilir. Benzer şekilde Alpkutlu (2023: 483), Türkiye’de özel güvenlik alanında

eğitimin merkeze alındığı bir iyileştirme yapılmadan etkinlik ve verimlilikte bir standarda ulaşamayacağını öne sürmektedir. Zira özel güvenlik görevlileri kişilerden kaynaklanan tehditlere karşı daha hazırlıklı durumdayken doğa kaynaklı afetlerde doğabilecek görevlere karşı çok daha düşük bir hazırlık düzeyine sahiptir (Cvetković & Janković, 2020: 31). Benzer şekilde, özel güvenlik görevlilerinin doğa kaynaklı afetler sonucu oluşan yangınlara karşı da yeterli hazırlık düzeyinde olmadığı görülmüştür (Cvetković vd., 2021: 35).

Demirci (2023: 1) Türkiye’de özel güvenlik görevlilerinin işgücü devir oranının görece yüksek olduğunu, işten ayrılma konusundaki en önemli sebeplerden birinin istihdam yerleri olduğunu tespit etmiştir. Bu durum, önerilen yapının sürdürülebilirliğini olumsuz yönde etkileyebilir. Bu olumsuzluğu giderici tedbirlerin (uzmanlık alanına göre tazminat, işe alımda belirli eğitimlerin aranması vb.) alınması hususu dikkate alınabilir. Önerilen yapı ile özel güvenlik mesleğinin sağladığı faydanın artmasına yönelik bir algı oluşacağı öngörülmektedir. Böylelikle, özel güvenlik görevlilerinden etkin ve verimli şekilde istifade edilmesinin mümkün olabileceği düşünülmektedir.

Demirci (2021: 173), Türkiye’de özel güvenlik sektörüne ait bir meslek kuruluşu bulunmadığına dikkat çekmekte ve bu eksikliğin mesleki kimlik algısını etkileyebilecek bir faktör olduğuna işaret etmektedir. Ancak bazı meslek kuruluşu sayılabilecek kurumlardan açıklamalar yapılmıştır. Örneğin, Güvenlik-İş Sendikası Genel Başkanı, 2020 yılında Elazığ’da meydana gelen deprem sonrası özel güvenlik görevlilerinin Devlet tarafından tevdi edilecek her türlü göreve hazır olduğunu beyan etmiştir (Güvenlik ve Savunma İşçileri Sendikası, 2020). Tosun, E. (2023), özel güvenlik görevlileri arasından gönüllülük esasına göre bölgesel düzeyde arama-kurtarma ekiplerinin oluşturulmasını önermektedir. Güzel ve Noksan (2023: 18), afet sonrasında insani yardım faaliyetlerinin sunumunda lojistik, koordinasyon ve insan kaynağının görevdeki başarı performansını olumlu ve anlamlı şekilde etkilediğini tespit etmiştir.

Uçkun vd. (2012: 29), Dünya genelinde özel güvenlik müessesesinin gelişim aşamalarının içinde geliştiği ülkenin kültürel, siyasi ve hukuki bağlamında farklılaştığına dikkat çekmektedir. Bu doğrultuda gönüllülük kısa sürede fayda sağlasa da uzun vadede yeterli olmayabilir. Kızılay’ın saha personelinin çok büyük bölümü gönüllülerden oluşmaktadır. Temmuz 2023 itibarıyla Kızılay’ın toplam gönüllü sayısı 317.787 olarak açıklanmıştır (Kızılay, 2023). Bu sayıda gönüllünün koordinesi sağlayan Kızılay’ın yapısı, gönüllülük merkezli bir projede örnek olarak incelenebilir.

Amerika Birleşik Devletleri (ABD)’nde 1636 yılında kurulan Ulusal Muhafızlık müessesesi, ülkenin kuzeybatısında bulunan Massachusetts şehrinde kurulmuştur (Amerika

Birleşik Devletleri Ulusal Muhafızları, 2023a). Ulusal muhafızlık müessesinin görevi, öncelikle ulusal ölçekte olmak üzere doğa kaynaklı afetler, acil durumlar vb. beklenmeyen gelişmelerde devlet başkanının çağrısıyla göreve başlayan hazır bir yedek kuvvettir. İhtiyaç halinde ülke dışında da görevlendirilebilir. ABD tarihinin en hızlı ve büyük felaketi olan 2005 yılındaki Katrina Kasırgası sonrası 50.000 ulusal muhafız, Meksika Körfezi bölgesindeki eyaletlere gönderilmiştir (Amerika Birleşik Devletleri Ulusal Muhafızları, 2023b). Bu örnekteki yapılanma askeri temellere sahip olmakla birlikte önerilen modelde Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı’na bağlı genel kolluk birimleri ile yine aynı Bakanlığa bağlı AFAD koordinasyonunda sivil bir yapılanmanın daha verimli olacağı kıymetlendirilmektedir.

Özel güvenlik görevlileri, genel kolluğun gözetiminde ve talimatıyla, afet sonrası toplanma merkezlerinde ve ulaşım noktalarında insan hareketlerini kayıt altına alma ve çocuk yaşlı ve hamile kadınların tahliyesinde görevlendirilebilir (IGS Security, 2023). Bu görev alanı, Türkiye’de ve mevcut mevzuata en uygun görev alanı olarak öne çıkmaktadır. Özel güvenlik görevlileri, 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun ile bu kanunun devamı niteliğinde mevzuatla ceza muhakemesine ilişkin bazı yetkileri kullanabilmekte ve görevleriyle bağlantılı olması durumunda işledikleri suçlarda kamu görevlisi gibi cezalandırılırken, özel güvenlik görevlilerine karşı görevleriyle ilgili suç işleyenlerin kamu görevlisine karşı suç işlemiş gibi cezalandırılacağı belirtilmiştir (Akkaş & Doğan, 2022: 63). Bu düzenlemelerle, özel güvenlik görevlilerinin uygun görülmesi halinde geçici olarak afet sonrası faaliyetlerde görevlendirilmesi durumunda, görevle ilgili suç işlemleri ya da kendilerine karşı suç görevle ilgili işlenmesi hallerinde temel düzenlemelerin mevcut olduğu görülmektedir.

Kamu ve özel sektörde görevli özel güvenlik görevlilerinin uzaktan ve fiili eğitimlerle olası afetlere hazırlanması sağlanarak bir yetenek havuzu oluşturulması ve ihtiyaç halinde bölgesel ve ulusal afetlerde bu havuzdan ihtiyaç nispetinde eleman tedarik edilmesi faydalı olabilir. Balcı (2021: 61) özellikle ilk yardım eğitiminin doğa kaynaklı afetler ve sonrasındaki önemine dikkat çekmektedir.

Arslan (2023), özellikle doğa kaynaklı afetler gibi karmaşık zamanlarda çözüm geliştirilemeyen meselelerin genel kolluğa sevk edilmesinin genel kolluğun iş yükünü artırdığına ve güvenlik zafiyetlerine sebep olabileceğine dikkat çekmektedir. Arslan (2023), afet bölgesinde ihtiyaç duyulabilecek güvenlik ihtiyaçlarını aşağıdaki başlıklar altında sıralamaktadır.

- (1) Afet Bölgesine giriş ve çıkışların kontrolü ve denetimi,
- (2) Trafik düzeninin tesisi,

- (3) Yağma, hırsızlık, gasp vb. asayiş olaylarına müdahale,
- (4) Cenazeleri kimlik tespiti ve muhafazası,
- (5) Enkaz bölgesinde bulunan malların tespiti ve emanete alınması,
- (6) Geçici barınma alanlarında asayiş ve güvenliğin sağlanması,
- (7) Erzak dağıtımı vb. arbeye yaşanması muhtemel alanlarda düzenin sağlanması.

Arslan (2016: 748), 2011 yılında yaşanan Van depreminde Adliye kurumunun zarar görmesi sebebiyle temel adli işlemlerde aksaklıklar yaşandığına ve firarilerin/suçluların toplum içinde gizlenme imkânı bulduklarına dikkat çekmektedir. Bu kapsamda, Akkaş ve Doğan (2022: 96), özel güvenlik görevlilerine görev alanlarında şüphelendiği kişilere kimlik sorma yetkisinin açıkça verilmesini önermektedir.

Arslan (2016: 749), Türkiye’de özellikle afetlerden sonra bölgeye görevlendirilen güvenlik kuvvetleri arasındaki koordinasyonun sağlanmasında ciddi aksaklıklar yaşandığına dikkat çekmektedir. Wilbur (2023), afet öncesinde planlamanın afet sonrasında ise planlama ve iletişimin önemine vurgu yapmaktadır. Bu noktada kadim Türk Devlet geleneğinin yapısal sorunların üstesinden gelmede başarılı olacak tecrübe ve birikime sahip olduğu açıktır.

Özel güvenlik şirketleri ya da kurumlardaki özel güvenlik birimleri tarafından hazırlanan ya da hazırlanmasına katkı sunulan koruma ve güvenlik planına ek olarak, bu birimlerin de kamu kurumlarında hazırlanan afet hazırlık planı oluşturmaları önerilmektedir (Gojoepatrol.com, 2023). Ayrıca, söz konusu unsurların afet hazırlık toplantı ve tatbikatlarına da katılım sağlamalarının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Özel güvenlik görevlilerinin, hukuki mevzuattaki bazı hususların düzenlenmeden icracı görevlerde değerlendirilmesi ve kullanımı hususunda bazı mülki idare amirleri isteksiz olabilir ki bu doğaldır. Ancak afet sonrası ihtiyaçlar oldukça geniş bir yelpazede ortaya çıkmaktadır. Suçluların caydırılması ve faaliyetlerin kayıt altına alınmasında özel güvenlik görevlileri etkin olarak kullanılabilir (X Press Guards, 2023). Güçlüer (2023: 216), doğa kaynaklı afetler sonrası güvenlik kadar önemli bir diğer unsurun dezenformasyonla mücadele olduğunu işaret etmektedir.

Tosun, A. (2023: 4301), özel güvenlik eğitiminde (hem üniversiteler hem de özel güvenlik eğitim kurumları) doğa kaynaklı afetler öncesinde, esnasında ve sonrasında yapılacak faaliyetleri ele alan ders ve ilave eğitimlerin ağırlıklarının artırılmasını önermektedir. Yağcı (2023: 778), üniversitelerin özel güvenlik ve koruma programlarından mezun kadın özel güvenlik görevlilerinin atanma koşullarında iyileştirilmeler yapılması gerektiğine dikkati

çekmektedir. Bu çerçevede, iki yıllık eğitim sürecinde 56 hafta ders ve staj ile birlikte toplam 1.000 saatin üzerinde teorik ve uygulamalı eğitim alan bu mezunların istihdamda öncelikle değerlendirilmesi gerekli ve faydalı görülmektedir. Bilhassa deprem sonrasında bazı güvenlik hizmetlerinin kadın eliyle verilmesi gerektiği düşünüldüğünde, daha kapsamlı eğitim almış kadın özel güvenlik görevlilerinin daha faydalı olacağı aşikârdır. Zira özel güvenlik ve koruma ön lisans programı mezunları, Dikey Geçiş Sınavı (DGS) ile mezuniyetlerini müteakip lisans seviyesinde eğitim veren Acil Durum ve Afet Yönetimi ve Sosyal Hizmet bölümlerine geçiş yapabilmektedir (DGS Kılavuzu, 2023). Bu hak incelendiğinde, söz konusu mezunların adı geçen ve afet öncesinde ve sonrasında görev alabilecek asli insan kaynağını yetiştiren bu programların temel nosyonunu almış kabul edildiği anlaşılmaktadır.

Cvetković ve Janković (2020: 23), Sırbistan’da 178 özel güvenlik görevlisinden veri toplamış ve yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim gibi değişkenlerin afetlere hazırlık düzeyinde büyük seviyede farklılıklara sebep olmadığını ortaya koymuştur. Bu çalışma ışığında ülkemizde de söz konusu demografik değişkenlerin afete hazırlık düzeyindeki belirleyici etkisini ortaya koyan çalışmalar yapılması önerilebilir.

Yıldız ve Yıldız (2023: 771), doğa kaynaklı afetler sonrası ihtiyaç duyulan güvenlik hizmetlerinin insani güvenlik kapsamında ele alındığını, insani güvenliğin; politik, ekonomik, toplumsal, çevresel, kişisel, gıda ve sağlık güvenliği alt boyutlarından oluştuğunu belirtmektedir. Özel güvenlik görevlilerinin, ihtiyaç halinde çevresel ve sağlık güvenliği konusunda görevlendirilmesi hususu değerlendirilebilir.

Ancak özel sektöre veya kamu kurumlarına hizmet sağlayan özel güvenlik şirketleriyle yapılan anlaşmalarda öne çıkan iki önemli nokta; özel güvenlik görevlisi ile özel güvenlik şirketi arasındaki iş sözleşmesi ve özel güvenlik şirketi ile özel güvenlik hizmeti alan taraf arasındaki özel güvenlik edimli sözleşmedir (Zorlu & Zorlu, 2020: 182). Bu noktada adı geçen sözleşmelerde doğa kaynaklı afetlere yönelik düzenlemeler yapılması önerilebilir.

6. Sonuç ve Öneriler

Afet sonrası süreçte genel kolluğun görev yoğunluğundaki artış dikkate alındığında, söz konusu olağanüstü dönemde ortaya çıkacak geçici güvenlik ihtiyacının özel güvenlik müessesesi ile karşılanması makul ve erişilebilir bir seçenek olarak öne çıkmaktadır.

Afet sonrası geçici süreyle hizmet alımı yapılan özel güvenlik şirket ve personelinin edindiği tecrübelerden istifade etmek ve afet sonrası müdahale yöntem ve hareket tarzlarını daha iyi seviyeye getirmek maksadıyla planlı eğitim ve tatbikatlar yapılması faydalı olabilir.

Bu kapsamda özel güvenlik şirketleriyle yapılacak sözleşmeler düzenlenmeden özel güvenlik şirketlerine bağlı özel güvenlik görevlilerinin afetlerde ve sonrasında görevlendirilmesinin bazı cezai durumları ortaya çıkarabileceği hatırdan çıkarılmamalıdır. Özel güvenlik görevlisi istekli olsa dahi sözleşme kapsamı dışında görev alması ve bu görevin olası sonuçlarının hukuki bağlamda analiz edilerek sözleşme kapsamında değişiklik ya da belirli özel güvenlik görevlilerinin doğa kaynaklı afetler sonrası görev alacaklar havuzuna dâhil edilmemesi seçenekleri düşünülebilir.

Türk Silahlı Kuvvetlerinde uygulanmaya devam eden seferberlik planlama hizmetlerine benzer bir yapılanma tesis edilerek, daha önce doğa kaynaklı afetler sonrası görev almış personel ve şirketlerin belirlenmesi, görev aldıkları il/ilçe ve bölgelerin belirlenerek bu bölgelerdeki ihtiyaçlar doğrultusunda eğitim ve tatbikatlara dâhil edilmesinin sağlanması faydalı olacağı kıymetlendirilmektedir. Böyle bir karar alınması durumunda; EGM, Özel Güvenlik Denetleme Başkanlığı tarafından yapılacak denetim ve teftişlerde bahse konu eğitim ve tatbikatların planlı/plansız yapıldığının takibi ve planlama hakkında kontrol ve onay işlemlerinin yapılması sağlanabilir. Bir başka öneri de Özel Güvenlik Denetleme Başkanlığı bünyesinde doğa kaynaklı afetlere hazırlık ve müdahale biriminin (en az şube müdürlüğü düzeyinde) kurularak bu hazırlık ve teşkilatlanmayı AFAD ile koordineli olarak yürütmesidir. Her iki kurumun da İçişleri Bakanlığına bağlı olmasının koordinasyonu ve aksiyon almayı hızlandıracağı düşünülmektedir. Gerekli görülmesi halinde, İçişleri Bakanlığı bünyesinde bir üst birim oluşturulması hususu değerlendirilebilir.

Geçmiş yıllarda Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesinde teşkil edilmiş olan ancak daha sonra askerlik süresinin azalması ve etkinliğinin tartışmalı hale gelmesi gibi sebeplerle lağvedilen Doğa Kaynaklı Afetler Yardımlaşma (DAFYAR) planı benzeri bir yapının, dönemin ruhu ve ihtiyaçları dikkate alınarak uygun görülen kurumlar tarafından ve görevlendirilen birimlerin iştirakiyle tekrar teşkil edilmesinin faydalı olabileceği değerlendirilmektedir. Oluşturulması önerilen bu yeni yapının bir bölümünün, Valiliklere bağlı olarak teşkil edilerek, güvenlikle ilgili bölümünün bir genel kolluk temsilcisi idareciliğinde özel güvenlik personelinin oluşturulmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Belirli kriterleri taşıyan özel güvenlik görevlilerinden teşkil edilen yetenek havuzundan eleman temininin, doğa kaynaklı afetin büyüklüğü veya etkilediği alan gibi belirleyicilere bağlı olarak Valiliklerce ya da İl AFAD Müdürlüklerince göreve sevk edilmesiyle ilgili hukuki düzenlemelerin ivedilikle yapılmasının sağlanması hususu değerlendirilebilir. Her ne kadar illerdeki tüm kamu görevlileri afet ve acil durumlarda Vali emrine girseler de önceden planlama

yapılmaması ve/veya mevcut personelin eğitimsiz olması durumunda, hızlı reaksiyon gösterilmesi gereken zamanlarda bu yetki bir anlam ifade etmemektedir. Doğa kaynaklı afetlerde ve acil durumlarda personelin niceliğinden ziyade niteliği önem kazanmaktadır. Ancak Tablo 1 de görüldüğü üzere ülkemizde neredeyse EGM kadar personeli bulunan ve bu personelin ülkenin hemen her ilinde yerleşik konumda olan özel güvenlik müessesinin kullanımı önemli ve gerekli görülmektedir. Bu konuda 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun başta olmak üzere ilgili mevzuatta düzenleme ve ilaveler yapılması gerekli görülmektedir.

AFAD tarafından yapılacak özel güvenlik hizmet alımı sözleşmelerinin;

- (1) Personel yeterliliklerinin ve eğitiminin,
- (2) Sözleşme şartları ve süresinin,
- (3) Sözleşme çerçevesindeki görevlerin ve görev tanımlarının,
- (4) Hukuki altyapısının ve kapsamının,

dikkatli şekilde oluşturulmasının önemli olduğu, aksi halde gelecek dönemde hukuki anlaşmazlıklar ve tazminat talepleri ile karşı karşıya kalınacağı ve hem hukuki zeminde hem de meşruiyet zemininde önemli kayıplar yaşanacağı öngörülmektedir.

Yasal düzlemde bazı konulara değinilmiş olsa da özel güvenlik müessesinin doğa kaynaklı afetlerde kullanımını düzenleyen kapsayıcı bir mevzuatın geliştirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu düzenlemenin; kamu ve özel kurumlardaki özel güvenlik görevlilerini kapsayıcı bir yaklaşımla, güncel iş hukuku mevzuatına uygun, eğitim ve yeterlilik temelli, sigorta ve tamamlayıcı sigorta araçlarıyla desteklenmiş ve en önemlisi AFAD ve paydaşları tarafından belirlenen ihtiyaç alanlarına yönelik olarak yapılması önemli ve gerekli görülmektedir.

Türkiye’de yerel, bölgesel ve ulusal ölçekte yaşanan her büyüklükteki doğa kaynaklı afetlerde ihtiyaç doğrultusunda afet merkezine yakın yere en yakın illerden özel güvenlik görevlilerinin göreve çağırılması esas olacak şekilde kurumsal hafızanın oluşması ve tecrübe kazanılması maksadıyla ulusal veya uluslararası afetlere müdahale amacıyla yardıma gönderilen kafilelere özel güvenlik görevlilerinin de uzmanlık alanı ve tecrübelerine göre belirli oranda (Örneğin %15-20) dâhil edilmesi hususu değerlendirilebilir. Bu planlamanın, ilerleyen dönemde yetişmiş ve tecrübeli personelin göreve hazır olmasını sağlayarak doğa kaynaklı afetlere karşı hazırlıkta ve afet sonrasındaki faaliyetlerde önemli bir katkı sunacağı öngörülmektedir.

AFAD tarafından, afet sonrası oluşabilecek geçici barınma ihtiyaçlarını afetten hemen sonra en kısa zamanda karşılamak amacıyla Türkiye’de 25 ilde AFAD Lojistik Depoları kurulmuştur. Özel güvenlik görevlilerinin bu depolarda ihtiyaç duyulan alanlarda (sadece güvenlik hizmetinin sağlanmasıyla sınırlı olmamak koşuluyla) değerlendirilmesi de mümkündür.

Bu çerçevede genel kolluğun ve özel güvenlik müessesinin İçişleri Bakanlığı kontrolünde toplanmasıyla bu aksaklıkların aşılacağı değerlendirilmektedir. Özellikle illerde Vali ve ilçelerde Kaymakam emir komutası altında faaliyetlerini yürüten genel kolluk unsurlarının tamamıyla ve ihtiyaç halinde görevlendirilmesi durumunda özel güvenlik görevlileriyle irtibatlı ve belirli ölçüde yetkilendirilmiş bir temsilcinin doğrudan Vali/Kaymakam bağlantılı ve sadece afet durumlarında görev yapacak şekilde görevlendirilmesinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir (Örneğin; Güvenlikten Sorumlu Koordinatör ya da Güvenlikten Sorumlu Vali/Kaymakam Yardımcısı). Bu noktada İçişleri Bakanlığı teşkilat yapısında bağlı kuruluşlar olarak hiyerarşik olarak birbirleriyle yatay düzlemde aynı konumda bulunan EGM, J. Gn. K., SGK ve AFAD’ın aynı bakanlık çatısı altında hızlı ve etkin bir iletişim kurması mümkün görünmektedir.

Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı kontrolünde yürütülen dezenformasyonla mücadele unsurlarının faaliyetlerine katkı sunması noktasında özel güvenlik görevlileri değerlendirilebilir. Bu noktada, belirli bir eğitim aldıktan sonra belirli aralıklarla eğitim ve yeterliliklerini kanıtlayan özel güvenlik görevlilerinden bir yetenek havuzu oluşturulabilir.

Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP), Türkiye’de yaşanabilecek her türlü ve her büyüklükteki afet ve acil durumlara müdahalede görev alacak tüm aktörleri (bakanlık, kurum, kuruluş, özel kuruluş, sivil toplum kuruluşu ve gerçek kişiler) kapsayan bir plandır (AFAD, 2018). Özel güvenlik görevlilerine, söz konusu planın hangi bölümlerinde ihtiyaç duyulduğu veya hangi hizmetlerin özel güvenlik görevlileri aracılığıyla icra edilebileceği hususunda paydaşlardan görüş alınarak bir ön çalışma başlatılabilir.

2019 yılında İstanbul’da uygulanmaya başlanan ve her geçen gün kullanımı ve kullanıcı sayısı artan Genel Kolluk-Özel Güvenlik İşbirliği ve Entegrasyon (KAAN) Projesi, günlük asayiş olaylarında sıklıkla kullanılmakta ve önemli ölçüde zaman ve kaynak tasarrufu sağlamaktadır. Söz konusu uygulamanın içinde bir doğa kaynaklı afet modülü oluşturulması ve gerektiğinde bölge illeri ile haberleşmeye olanak sağlayacak şekilde düzenlenmesinin yararlı olacağı kıymetlendirilmektedir.

Son tahlilde, Türkiye’de azımsanmayacak sayıda bulunan özel güvenlik görevlilerinin tercihen belirli bir plan ve görev tanımı dâhilinde, İçişleri Bakanlığı teşkilatı emir komutası altında, mümkün olmaması halinde gönüllülük esasına göre oluşturulabilecek alt kurumlar aracılığıyla doğa kaynaklı afetlerden önce ve sonra aktif olarak kullanılması önerilmektedir. Böylelikle yetişmiş insan kaynağının daha vasıflı ve tecrübeli hale gelmesi, verimli olması ve edindiği tecrübelerle yeni özel güvenlik görevlilerinin yetiştirilmesinde faydalı olması mümkün olabilecektir. Elbette çeşitli gerekçelerle bütün öneriler hayata geçirilemeyebilir. Ancak mevcut insan kaynağının sürekli hazır bulundurulması ve toplum yararına faaliyetlerde görev alacağını bilmesi ve konunun önemini kavraması personelin ruhsal ve fiziksel iyi oluşuna da katkı sağlayacaktır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çatışma Beyanı: Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması söz konusu değildir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflicts of Interest: There is no potential conflict of interest in this study.

KAYNAKÇA

- AFAD. (2018). Türkiye’de afet yönetimi ve doğa kaynaklı afet istatistikleri. 12 Aralık 2023, https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/35429/xfiles/turkiye_de_afetler.pdf.
- AFAD. (2023a). AFAD hakkında. 22 Aralık 2023, <https://www.afad.gov.tr/afad-hakkinda>.
- AFAD. (2023b). Afet türleri, 25 Aralık 2023, <https://www.afad.gov.tr/afet-turleri>.
- AFAD. (2024). Hakkında, görev ve yetkilerimiz. 06 Şubat 2024, <https://www.afad.gov.tr/afadhakkinda>.
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun. (2009). T.C. Resmî Gazete, 27261, 17 Haziran 2009.
- Afet ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliği. (2013). T.C. Resmî Gazete, 28855, 18 Aralık 2013.
- Afetlere İlişkin Acil Yardım Teşkilatı ve Planlama Esaslarına Dair Yönetmelik. (1988). T.C. Resmî Gazete, 19808, 08 Mayıs 1988.
- Akkaş, A.H. & Doğan, N. (2022). Özel güvenlik görevlisi olabilmenin şartları ve bu kişilerin ceza muhakemesi bakımından yetki ve sorumlulukları. *Adalet Dergisi*, 2022/2(69), 63-98.
- Alpkutlu, M. (2023). Farklı kuramsal perspektiflerden özel güvenlik ve özel güvenikleştirme. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 19(45), 483-512. <https://doi.org/10.17752/guvenlikstrj.1288284>.
- Amerika Birleşik Devletleri Ulusal Muhafızları. (2023a). How we began. 23 Aralık 2023, <https://www.nationalguard.mil/About-the-Guard/How-We-Began/>.
- Amerika Birleşik Devletleri Ulusal Muhafızları. (2023b). About the guard. 23 Aralık 2023, <https://www.nationalguard.mil/about-the-guard/>.
- Anadolu Ajansı. (2024). İspanyol sismolog Jordi Diaz: İstatistiklere göre Türkiye’deki, yüzyılın en büyük depremi. 06 Şubat 2024, <https://www.aa.com.tr/tr/asrin-felaketi/ispanyol-sismolog-jordi-diaz-istatistiklere-gore-turkiyedeki-yuzyilin-en-buyuk-depremi/2815511>.
- Aras, H. (2018). Özel güvenlik görevlilerinde kurumsal uzmanlaşma: Bir model önerisi. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 7(1), 131-158. <https://doi.org/10.28956/gbd.422806>.
- Arslan, M. (2016). *Afet sonrası güvenlik ihlalleri ve karşı tedbirler*. Uluslararası Doğal Afet ve Afet Yönetimi Sempozyumu (DAAYS’16). (ss. 746-751). Karabük.
- Arslan, M. (2023). Afetlerde güvenlik nasıl sağlanır? Fikir turu. 12 Aralık 2023, <https://fikirturu.com/toplum/afetlerde-guvenlik-nasil-saglanir/>.
- Cvetković, V.M. & Janković, B. (2020). Private security preparedness for disasters caused by natural and anthropogenic hazards. *International Journal of Disaster Risk Management*, 2(1), 23-33. <https://doi.org/10.18485/ijdrm.2020.2.1.3>.
- Cvetković, V., Pavlović, S. & Janković, B.D. (2021). Private security preparedness for disasters caused by fire. *Nauka, Bezbednost, Policija (NBP) Journal of Criminalistics and Law*, 26(1), 35-59. <https://doi.org/10.5937/nabepo26-29443>.

Demirci, U. (2021). Özel güvenlik görevlilerinin profesyonelleşme tutumları: Türkiye’de ampirik bir çalışma. *Verimlilik Dergisi, Nisan 2021(2)*, 157-176.

Demirci, U. (2023). Türkiye özel güvenlik sektörüne yönelik tehdit yüksek iş gücü devir oranı: Özel güvenlik görevlileri ve yöneticileri gözyle nedenleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 27(1)*, 1-26.

Dikey Geçiş Sınavı (DGS) Kılavuzu. (2023). Ön lisans mezuniyet alanlarına göre dikey geçiş yapılabilecek lisans programları. 21 Aralık 2023, https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2023/DGS/tablo2_29052023.pdf.

Emniyet Genel Müdürlüğü. (2024). Özel güvenlik istatistikleri. 06 Şubat 2024, <https://www.egm.gov.tr/ozelguvenlik/ozel-guvenlik-istatistikleri>.

Euronews. (2023). Depremlerde can kaybı 49.589’a çıktı. 30 Aralık 2023, <https://tr.euronews.com/2023/03/18/depremlerde-can-kaybi-49-bin-589a-cikti-hatayda-hakkimizi-helal-etmiyoruz-sloganiyla-prote>.

Gojoepatrol. (2023). How do private security companies handle emergencies?. 18 Aralık 2023, <https://gojoepatrol.com/how-do-private-security-companies-handle-emergencies/>.

Güçlüer, D.E. (2023). Milli güvenlik meselesi olarak deprem. *Avrasya Dosyası Dergisi, 14(1)*, 205-217.

Güvenlik-İş Güvenlik ve Savunma İşçileri Sendikası. (2020). Devletimizin verdiği her göreve hazırız. 12 Aralık 2023, <https://www.guvenlikis.org.tr/guvenlik-gorevlileri-olarak-depremlerde-devletimizin-verdigi-her-goreve-haziriz>.

Güzel, D. & Noksan, E. (2023). İnsani yardım faaliyetlerinin lojistik, koordinasyon ve insan kaynağının görev başarı performansı üzerine etkisi: Kızılay ve AFAD üzerine bir araştırma. *Paradigma: İktisadi ve İdari Araştırmalar Dergisi, 12(2)*, 8-22.

IGS Security. (2023). How security guards can help during earthquakes?. 13 Aralık 2023, <https://igssecurity.com/2018/03/how-security-guards-can-help-during-earthquakes/>.

İnankul, H. (2020). KAAN projesi ve özel güvenlik görevlilerinin iş memnuniyeti üzerine bir araştırma: Ampirik bir çalışma. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 16(32)*, 4987-5014. <https://doi.org/10.26466/opus.779809>

Kızılay. (2023). Gonulluol.org Haziran ayı verileri paylaşıldı. 30 Aralık 2023, <https://www.kizilay.org.tr/ms/gonullu-ol/Gonullu-ol-istatistikler-temmuz-2023-r1.pdf>.

Klenske, N. (2021). Keeping one step ahead of earthquakes. 13 Aralık 2023, <https://ec.europa.eu/research-and-innovation/en/horizon-magazine/keeping-one-step-ahead-earthquakes>.

Özel Güvenlik Görevlileri Sağlık Şartları Yönetmeliği. (2021). T.C. Resmî Gazete, 31523, 26 Haziran 2021.

Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik. (2004). T.C. Resmî Gazete, 25606, 07 Ekim 2004.

T.C. Cumhurbaşkanlığı İnsan Kaynakları Ofisi. (2023). 24 Aralık 2023, <https://uzaktanegitimkapisi.cbiko.gov.tr/>.

T.C. İçişleri Bakanlığı. (2023). Bakanlık birimleri. 22 Aralık 2023, <https://www.icisleri.gov.tr/>.

Tosun, A. (2023). Özel güvenlik eğitiminde doğal afetlere teorik bir bakış. *International Academic Social Resources Journal*, 8(55), 4300-4302. <http://dx.doi.org/10.29228/ASRJOURNAL.73455>.

Tosun, E. (2023). Özel güvenlik birimlerinde arama-kurtarma ekiplerinin kurulması. 24 Aralık 2023, https://www.academia.edu/97906848/%C3%96zel_G%C3%BCvenlik_Birimlerinde_Arama_Kurtarma_Ekiplerinin_Kurulmas%C4%B1?email_work_card=view-paper.

Uçkun, C.G., Yüksel, A. & Demir, B. (2012). Özel güvenlik sektörünün Türkiye'deki rolü ve Dünya'daki konumu. *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 2(2), 22-30.

Wilbur, J. (2023). Natural disasters & private security. 13 Aralık 2023, <https://www.linkedin.com/pulse/natural-disasters-private-security-jason-wilbur/>.

World Health Organization (WHO) (2023). Disasters and emergencies. 29 Aralık 2023, <https://www.who.int/teams/integrated-health-services/clinical-services-and-systems/surgical-care/disasters-and-emergencies>.

XPressGuards (2023). The vital role security guards in emergency situations. 17 Aralık 2023, <https://xpressguards.com/the-vital-role-security-guards-in-emergency-situations/>.

Yağcı, A. (2021). Analysis of first aid course in private security and protection programs in higher education institutions. *Uluslararası Ders Kitapları ve Eğitim Materyalleri Dergisi*, 4(2), 58-76.

Yağcı, A. (2023). Özel güvenlik ve koruma önlisans programı için durum değerlendirmesi: Eğitim süreci ve istihdamı. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 33(2), 767-782.

Yıldız, Y. & Yıldız, B. (2023). Afetlerde güvenlik. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 8(2), 771-774.

Zorlu, S. & Zorlu, S.E. (2020). Özel güvenlik sözleşmesinde gerekli şartlara sahip özel güvenlik görevlisi görevlendirme borcu ve bu bağlamda özel güvenlik görevlisinde bulunması gereken nitelikler. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 28(1), 161-185. <https://doi.org/10.15337/suhfd.643878>.

2023/10 numaralı Özel Güvenlik Hizmetleri Genelgesi. (2023). 14 Aralık 2023, <https://www.egm.gov.tr/kurumlar/egm.gov.tr/IcSite/ozelguvenlik/Ozel-Guvenlik-Hizmetleri-Genelgesi.pdf>.

2495 sayılı Bazı Kurum ve Kuruluşların Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkında Kanun. (1981). T.C. Resmî Gazete, 17410, 24 Temmuz 1981.

2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu. (1934). T.C. Resmî Gazete, 2751, 14 Temmuz 1934.

3832 sayılı Bazı Kurum ve Kuruluşların Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. (1992). T.C. Resmî Gazete, 21281, 11 Temmuz 1992.

4 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi. (2018). T.C. Resmî Gazete, 30479, 15 Temmuz 2018.

5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun. (2004). T.C. Resmî Gazete, 25504, 26 Haziran 2004.

5902 sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı ile İlgili Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun. (2009). T.C. Resmî Gazete, 27261, 17 Haziran 2009.